

Institutional Capacity Building Model in the Field of Citizen Participation Policy in the Field of Environment: A New Approach to Green Management of Environmental Resources

Pooria Salarian¹, Tayyeb Abbasi^{2*}, Hasan Rangriz³

1- Department of public administration, Qazvin Branch, Islamic Azad University, Qazvin, Iran.

E-mail: Pooria.salarian@gmail.com

2- Policy Planning and Public Affairs Department, School of Management, University of Tehran, Tehran, Iran.

(Corresponding Author) E-mail: t.abbasi@ut.ac.ir

3- Department of Business Management, Faculty of Management, Kharazmi University, Tehran, Iran.

E-mail: rangriz@khu.ac.ir

Article Info	Abstract
Article type: Research Article	The present study sought to investigate and analyze the components of the institutional capacity building model in the field of citizen participation policy-making in the field of the environment. For this purpose, the qualitative research approach and synthesis research method were used to achieve the purpose of the present study. The research area is all the articles (190 articles) that have been presented in recent years about institutional capacity building and policy-making of citizen participation in the field of the environment and related concepts in specialized and scientific databases. The sample of the research is 25 articles, which have been selected based on thematic monitoring, theoretical saturation of data, and purposefully. The research data were collected from the qualitative analysis of the studied documents. By analyzing the data, indicators and components of the institutional capacity building model in the field of citizen participation policy-making in the field of environment in four selected codes and 11 axes of socio-economic components (including green citizenship identity, citizen participatory-for-profit activism, localization of environment-based institutional capacities), executive-functional components (including the creation and strengthening of people-based environmental institutions, awareness and promotion Environmental literacy, facilitating urban environmental access), managerial-organizational components (including networking between effective institutions, monitoring environmental participation programs, drawing a green strategic management plan), and related legal-legal components (including determining environmental norms, revising laws and regulations of institutional participation) were organized.
Article history:	
Received:	
8 March 2024	
Received in revised form:	
23 April 2024	
Acceptance:	
30 April 2024	
Published online:	
7 December 2024	
Key words:	
Institutional capacity building, Citizen Participation, Environment Green Management.	

Cite this article: Salarian, P., Abbasi, T., & Rangriz, H. (2024). Institutional Capacity Building Model in the Field of Citizen Participation Policy in the Field of Environment: A New Approach to Green Management of Environmental Resources. *Green Management*, 4(3), 1-18.

© The Author(s).

Online ISSN: 2821-0050

Publisher: Islamic Azad University, Aliabad Katoul Branch.
<https://sanad.iau.ir/journal/jgm>

الگوی ظرفیت‌سازی نهادی در زمینه خط و مشی گذاری مشارکت شهروندی در حوزه محیط‌زیست:

رویکرد نوین در مدیریت سبز منابع محیط زیست

پوریا سالاریان^۱، طیبه عباسی^{۲*}، حسن رنگریز^۳

- ۱- گروه مدیریت دولتی، واحد قزوین، دانشگاه آزاد اسلامی، قزوین، ایران. رایانامه: Pooria.salarian@gmail.com
- ۲- گروه خط مشی گذاری و اداره امور عمومی، دانشکده مدیریت، دانشگاه تهران، تهران، ایران. (نویسنده مسئول) رایانامه: t.abbasi@ut.ac.ir
- ۳- گروه آموزشی مدیریت کسب و کار، دانشکده مدیریت، دانشگاه خوارزمی، تهران، ایران. رایانامه: rangriz@khu.ac.ir

اطلاعات مقاله	چکیده
نوع مقاله: مقاله پژوهشی	پژوهش حاضر به دنبال بررسی و واکاوی مؤلفه‌های الگوی ظرفیت‌سازی نهادی در زمینه خط و مشی گذاری مشارکت شهروندی در حوزه محیط‌زیست بود. به این منظور از رویکرد پژوهش کیفی و روش سنتز پژوهی برای دستیابی به هدف پژوهش حاضر استفاده شد. قلمرو پژوهش کلیه مقالاتی هستند (۱۹۰ مقاله) که در فاصله سالیان اخیر در مورد ظرفیت‌سازی نهادی و خط و مشی گذاری مشارکت شهروندان در زمینه محیط‌زیست و مفاهیم مرتبط در پایگاه‌های تخصصی و علمی ارائه شده‌اند. نمونه پژوهش ۲۵ مقاله است که این تعداد بر اساس پایش موضوعی، اشباع نظری داده‌ها و به صورت هدفمند انتخاب شده‌اند. داده‌های پژوهش از تحلیل کیفی اسناد مورد مطالعه، گردآوری شده‌اند. با تجزیه و تحلیل داده‌ها، شاخص‌ها و مؤلفه‌های الگوی ظرفیت‌سازی نهادی در زمینه خط و مشی گذاری مشارکت شهروندی در حوزه محیط‌زیست در چهار کد منتخب و ۱۱ محور مؤلفه‌های اجتماعی- اقتصادی (مشمتمل بر هویت شهروندی سبز، کنش پذیری مشارکتی- انتفاعی شهروندان، بومی‌سازی ظرفیت‌های نهادی مبتنی بر محیط‌زیست)، مؤلفه‌های اجرایی- عملکردی (مشمتمل بر ایجاد و تقویت نهادهای مردم پایه زیست‌محیطی، آگاهی بخشی و ارتقا سواد زیست‌محیطی، تسهیل دسترسی زیست‌محیطی شهری)، مؤلفه‌های مدیریتی- سازمانی (مشمتمل بر شبکه‌سازی بین نهادهای مؤثر، نظارت بر برنامه‌های مشارکت زیست‌محیطی، ترسیم برنامه مدیریت راهبردی سبز)، مؤلفه‌های قانونی- حقوقی (مشمتمل بر تعیین هنجارهای زیست‌محیطی، بازنگری قوانین و آیین‌نامه‌های مشارکت نهادی) مرتبط مورد سازمان‌دهی قرار گرفت.
تاریخ دریافت: ۱۴۰۲/۱۲/۱۸	
تاریخ بازنگری: ۱۴۰۳/۰۲/۰۴	
تاریخ پذیرش: ۱۴۰۳/۰۲/۱۱	
تاریخ انتشار: ۱۴۰۳/۰۹/۱۷	
کلمات کلیدی: ظرفیت‌سازی نهادی، مشارکت شهروندی، محیط‌زیست، مدیریت سبز.	

استناد: سالاریان، پوریا؛ عباسی، طیبه؛ و رنگریز، حسن (۱۴۰۳). الگوی ظرفیت‌سازی نهادی در زمینه خط و مشی گذاری مشارکت شهروندی در حوزه محیط‌زیست: رویکرد نوین در مدیریت سبز منابع محیط زیست. مدیریت سبز، ۴(۳)، ۱-۱۸.

© نویسندگان.

<https://sanad.iau.ir/journal/jgm>

ناشر: دانشگاه آزاد اسلامی واحد علی آباد کتول.

شاپا الکترونیکی: ۲۸۲۱-۰۰۵۰

مقدمه

امروزه به دنبال ظهور انقلاب صنعتی و فناوریانه، دغدغه و نگرانی‌های مربوط به مسائل زیست‌محیطی افزایش یافته است (رنجبران، ۱۴۰۰). از جمله دغدغه‌های زیست‌محیطی مطرح، گرم شدن کره زمین، تغییرات اقلیمی و جنگل‌زدایی، آسیب‌هایی شامل تخریب لایه ازن، افزایش ضایعات جامد تجزیه‌ناپذیری و سایر اثرات منفی مرتبط با محیط‌زیست است (ویلکایت وایتون و اسکا کالسین، ۲۰۱۹، محمود، ۲۰۱۸). نگرانی‌های مذکور، لزوم توجه به مقوله‌های سلامت محیط‌زیستی و بوم‌سازگان را بیش‌ازپیش مورد توجه قرار داده است و جوامع جهانی را بر آن داشته است تا به مسائل محیط‌زیستی توجه بیشتری به خرج بدهند و قوانین و مقررات متعددی در راستای تثبیت و کنترل اقدامات محیط‌زیستی در توافقیانه‌های بین‌المللی وضع نمایند (مهرج و کورشی، ۲۰۲۰). در این شرایط، سازمان‌ها نقش دوگانه و مهمی می‌توانند ایفا نمایند؛ آن‌ها نه تنها می‌توانند آسیب‌پذیر از این شرایط زیست‌محیطی باشند بلکه می‌توانند نقش آسیب‌رسان نیز داشته باشند، بنابراین انتظار می‌رود که سازمان از روش‌ها و رویه‌هایی استفاده کنند که نه تنها نیاز کارمندان، مدیران و سهامداران را مرتفع نماید بلکه در راستای پاسخگویی به نیازها و دغدغه‌های بلندمدت مردم و جامعه نیز باشد (الکاسر، سینگ، ۲۰۱۹).

در همین راستا، استفاده پایدار از منابع طبیعی (مواد و انرژی) و محیط‌زیست در جهان به ضرورتی اجتناب‌ناپذیر در جوامع تبدیل شده که گسترش آن از حیث اختیار و وظایف انحصاری دولت‌ها خارج است و موضوعی حیاتی برای کل افراد و گروه‌های جامعه به شمار می‌آید، یعنی موضوعی که نه فقط جزء جدانشدنی قوانین و سیاست‌های اجرایی جوامع امروزی به حساب می‌آید، بلکه تغییر رفتار و سبک زندگی تمام افراد، گروه‌ها و نهادهای جامعه در قرن بیست و یکم را می‌طلبد (دالگوتی، لیوبیکا و مانگتی، ۲۰۱۸). ناآگاهی مردم نسبت به مسائل زیست‌محیطی یکی از اصلی‌ترین علل تخریب و آلودگی محیط‌زیست است به طوری که با افزایش سطح آگاهی‌های مردم در زمینه حفاظت از محیط‌زیست، می‌توان امید داشت که در آینده به بهبود وضعیت زیست‌محیطی نائل آمد (راد و جباری، ۱۴۰۱). از جمله عواملی که به تشدید وضعیت نابهنجار زیست‌محیطی منجر شده است، گسترش جوامع انسانی و توسعه شهرنشینی است. روشن است با توجه به گستردگی و پیچیدگی مسائل محیط‌زیستی، هزینه بودن روش‌ها و ابزارهای مقابله با آن، یکی از بهترین گزینه‌ها بهره‌گیری از مشارکت شهروندی است (کریمی و امیری، ۱۴۰۱).

1-Vilkaite-Vaitone & Skackauskiene
2-Mahmoud
3-Mehraj & Qureshi
4-El-Kassar & Singh
5-Dagiliūtė, Liobikienė & Minelgaitė

مفهوم مشارکت در روزگار حاضر و تجلی آن در جوامع بشری موضوعی بسیار پراهمیت تلقی می‌گردد این اهمیت تنها ناشی از این نیست که مشارکت مردم در اداره امور جامعه خود، به مثابه ابزاری تلقی می‌شود که موجب تقسیم مسئولیت‌های جمعی شده و شراکت همه مردم در کارها و دستیابی به اهداف گروهی را تسهیل می‌نماید؛ بلکه امروزه مشارکت مردمی علاوه بر اینکه روش و ابزاری جهت نیل به اهداف جمعی است، خود از اهداف اصلی توسعه پایدار اجتماعی، فرهنگی به شمار می‌آید و توسعه همه‌جانبه اجتماعی - سیاسی و حتی اقتصادی جوامع در گرو و وابسته به آن پنداشته می‌شود (پاکرو و ستارزاده، ۱۴۰۱). در ادبیات توسعه به‌ویژه توسعه پایدار واژه مشارکت جایگاه خاصی دارد و این واژه امروزه به یکی از واژه‌های کلیدی فرهنگ توسعه تبدیل شده است. باین‌وجود هنوز برداشت مشخص و یکسانی از مفهوم مشارکت وجود ندارد. این تفاوت برداشت تنها شامل درک معنی واژه مشارکت نیست، بلکه ریشه‌های تاریخی کاربرد عملی و دلالت‌های نظری آن را نیز در برمی‌گیرد (فتحی، ۱۳۹۳). اهداف مشارکت شامل حساس سازی مردم برای افزایش قدرت و توانایی پذیرش و پاسخ آن‌ها در برابر پروژه‌های توسعه، برقراری یک گفتگو میان مردم محلی و کارکنان مسئول آماده‌سازی، اجرا، نظارت و ارزشیابی به‌منظور لینک اطلاعات درباره شرایط محلی و اثرات اجتماعی پروژه، مداخله داوطلبانه در تغییرات تعیین‌شده توسط خود آن‌ها و دخالت مردم در توسعه و تکامل خود زندگی خود و محیط‌زیست خود می‌شود. مشارکت در واقع فرایندی است چندبعدی که در پاسخگویی به شرایط ویژه در نقاط مختلف شکل‌های متفاوت به خود می‌گیرد و هیچ روش خاصی برای نظارت بر آن وجود ندارد و تفسیر آن تحلیل‌هایی است که به‌کاربرده می‌شود (اقامیری، ۱۴۰۰). مشارکت دارای انواع گوناگونی است که می‌توان به مشارکت از نوع ابزاری، ارادی، برانگیخته، پیمانی، تحمیل‌شده، توسعه‌ای، مشاوره‌ای اشاره کرد. مشارکت شهروندی، نوعی از مشارکت است که هم‌راستا با توسعه شهری است و می‌توان به نتایج آن در بهبود وضعیت جامعه امیدوار بود (رضوانی، ۱۳۹۰).

مشارکت شهروندی به مداخله مستقیم شهروندان در و اثرگذاری بر حکمروایی شهری، برنامه‌ریزی، و تصمیم‌گیری اطلاق می‌شود. مجموعه بزرگی از پژوهش‌های تجربی از رشته‌های علوم اجتماعی مختلف بر این باورند که مشارکت شهروندی می‌تواند کارایی و عدالت را در برنامه‌ریزی افزایش دهد و تسلط نخبگان، حامی پروری، و محروم شدن برخی گروه‌ها از دسترسی به خدمات عمومی را کاهش دهد (پانديا و شريتا، ۲۰۱۶). مشارکت شهروندی در جامعه شهری و تحقق شهروندی - در- عمل، پیامدهای مناسب و دوجانبه‌ای هم برای شهروندان (خصوصاً در اجتماعات محلی) و هم حکومت‌های محلی و دولت‌های شهری دارد؛ از جمله بسط توانایی‌های افراد، تقویت حس اعتماد اجتماعی و اطمینان اجتماعی به حکومت محلی، تقویت حس همکاری میان شهروندان و مدیران شهری، حل مشکلات شهری از طریق

مشارکت شهروندان، تقویت حس هویت شهری و احساس تعلق بیشتر به جامعه شهری (پاکرو و ستارزاده، ۱۴۰۰). در این راستا، باید توجه داشت که تحقق مشارکت شهروندان در اداره شهرها، مستلزم ظرفیت‌سازی‌هایی در ابعاد نهادی و سازمانی فضاهای شهری است (لاله پور، ۱۳۹۶).

کمیسیون توسعه پایدار سازمان ملل متحد، در سال ۱۹۹۶ در تعریف ظرفیت‌سازی بیان می‌کند که ظرفیت‌سازی مشابه واژه توسعه پایدار با دامنه گسترده‌ای از مفاهیم در ابعاد انسانی، فنی، مالی، علمی، فرهنگی و نهادی در ارتباط است. در واقع فرایند و وسیله‌ای است که در طی آن دولت‌ها و نهادهای محلی و اجتماعات محلی، مهارت‌ها و دانش خود در زمینه مدیریت منابع محیطی و طبیعی به نحوی پایدار در طی فعالیت‌های روزانه خود ارتقا دهند (بیکر، ۲۰۱۵). تلاش‌های ظرفیت‌سازی در تمام سطوح اجتماعی، به‌عنوان سیاستی حیاتی و اجتناب‌ناپذیر برای آینده توسعه پایدار مورد دفاع و حمایت قرار گرفته است. ظرفیت‌سازی نهادی، ظرفیت‌سازی جامعه در سطح نهادی باید شامل کمک به نهادهای از پیش موجود در کشورهای در حال توسعه باشد. نباید ساخت مؤسسات جدید را مهم‌تر از مدرن‌سازی مؤسسات موجود بداند و باید از مؤسسات با روش‌های دقیق، ساختارها سازمانی و روش‌های مؤثر مدیریت و کنترل منافع پشتیبانی کند (جرونز، ۲۰۲۰).

برای اثرگذار بودن، ظرفیت‌سازی نهادی باید شامل تمامی جنبه‌ها در توسعه منابع انسانی، توسعه سازمانی و توسعه نهادی باشد (آقاعلیخانی و برک پور، ۱۳۹۲). لذا بررسی ظرفیت‌سازی در سطح نهادی برای اهداف مشارکت شهروندی از موضوعات مهم و مغفول در حوزه پژوهش‌های پیشین است (لاله پور، ۱۳۹۶؛ رضوانی، ۱۳۹۰؛ کریمی و امیری، ۱۴۰۱).

رویکردهای مختلفی برای مدیریت منابع محیطی به وجود آمده است در این زمینه بررسی پیشینه پژوهشی نشان می‌دهد. الگوی ظرفیت‌سازی نهادی در زمینه محیط زیست منجر به مدیریت سبز منابع محیطی می‌شود. علاوه بر این، با نگاهی تاریخی به این موضوع درمی‌یابیم که صرف‌نظر از برخی فعالیت‌های مشارکت جویانه که در فرهنگ ایرانیان وجود دارد، متأسفانه در دهه‌های اخیر، مشارکت شهروندان در امور زیست‌محیطی و مدیریت منابع محیطی در سطح پایینی قرار داشته است و نتوانسته به اهداف اجتماعی همچون تقویت کیفیت محیطی و ارتقا شاخص‌های زیست‌محیطی دست یابد؛ لذا لزوم توجه به ظرفیت‌های نهادی و استفاده از حداکثر بهره‌وری نهادی در این زمینه بیش‌ازپیش احساس می‌شود، در پژوهش حاضر تلاش بر این است تا با استفاده از مبانی نظری و با استفاده از ظرفیت سنتز پژوهی به شاخص‌های الگوی ظرفیت‌سازی نهادی در زمینه خط و مشی‌گذاری مشارکت شهروندی در حوزه محیط‌زیست پرداخته شود.

روش شناسی

روش پژوهش حاضر سنتز پژوهی است که برای تجزیه و تحلیل مطالعات مربوط به ظرفیت‌سازی نهادی در زمینه خط و مشی گذاری مشارکت شهروندی در حوزه محیط‌زیست استفاده شده است. سنتز پژوهی روشی صریح برای شناسایی، ارزیابی و تجزیه و تحلیل کارهای انجام شده توسط پژوهشگران، محققان و دانش پژوهان است (اوکلی و اسچبرام، ۲۰۱۱). مطالعاتی که در این روش می‌توانند مور ارزیابی قرار گیرند باید به صورت برخط منتشر شده باشد و حاصل کارهای میدانی و پژوهشی باشد. از این رو حوزه پژوهش شامل کلیه مقالات علمی معتبر در زمینه خط و مشی گذاری مشارکت شهروندی در حوزه محیط‌زیست است. در این راستا با توجه به اینکه رویکرد ظرفیت‌سازی نهادی و مشارکت شهروندان در سال‌های معاصر دچار تحولات بسیاری شده، لذا کلیه مقالات منتخب این پژوهش نیز بر اساس این فاصله زمانی است. از سویی دیگر برای فراهم آوردن اطلاعات مورد نیاز، از فرم کار برگ طراحی شده توسط محقق برای گزارش و ثبت اطلاعات پژوهش‌های اولیه استفاده گردید. در پژوهش حاضر، جهت تحلیل یافته‌ها از الگوی هفت مرحله‌ای لی، رایت، روکاوایانا و پیکرینگ^۲ (۲۰۰۸) استفاده شده است.

برای اطمینان از نحوه کدگذاری‌ها از چهار نفر ارزشیاب جهت کدگذاری مجدد یافته‌ها استفاده شد که به منظور تأیید از روش اسکات (۲۰۱۲) استفاده شد که در این پژوهش میزان توافق بین ارزشیابیان عدد ۷۹ به دست آمد که نشان‌دهنده ۷۹ درصد توافق بین ارزشیابیان در کدگذاری‌ها بود.

$$C.R = \frac{85+79+80+72}{4 \times 99} \times 100 = 74/79$$

$$C.R = \frac{\text{تعداد مقوله مورد‌های توافق}}{\text{تعداد کل مقوله‌ها}} \times 100$$

در ادامه به فراخور این بخش پژوهش به طور خلاصه به پنج مرحله نخست مدل با توجه به موضوع پژوهش پرداخته می‌شود:

گام اول: تنظیم سؤال پژوهش:

برای تنظیم سؤال پژوهش، اولین گام برای پژوهشگران تمرکز بر سؤالات مطالعه است. سؤالات مورد مطالعه و پارامترهای آن در جدول شماره ۱ تنظیم شده است.

1-Okoli & Schabram
2-Li, Wright, Rukavina & Pickering

جدول ۱: سؤالات پژوهش و پارمترها

پارامترها	تنظیم سؤال
چه چیزی (سؤال مورد مطالعه)	ابعاد و مؤلفه‌های ظرفیت‌سازی نهادی در زمینه خط و مشی گذاری مشارکت شهروندی در حوزه محیط‌زیست در پیشینه پژوهشی چگونه است؟
چه کسی (جامعه مورد مطالعه)	در این پژوهش چندین پایگاه داده (Science Direct ,Scientific Information Database ,Sage ,Emerald ,Scopus ,ProQuest ,Springlink ,Taylor & Francis ,Worldscientific ,Eric و Google Scholar) مورد بررسی قرار گرفت.
چه یافته‌ها و نتایجی	مطالعاتی مورد تحلیل قرار می‌گیرند که یافته‌های آنها مرتبط با خط و مشی گذاری مشارکت شهروندی در حوزه محیط‌زیست باشند.
چه وقت (محدودیت زمانی)	مطالعات مورد بررسی در این پژوهش از سال ۲۰۱۵ به بعد است.
چگونگی (روش گردآوری مطالعات)	در این پژوهش روش سنتز پژوهی مورد استفاده قرار گرفته است. همچنین با در نظر گرفتن معیارهایی مقالات مناسب وارد فرایند مطالعه شده و مطالعات نامناسب از فرایند مطالعه خارج شده است.

گام دوم: تعیین پروتکل یا قرارداد انجام کار

در این مرحله محقق به منظور کاهش سوگیری به تعیین انجام روش‌های مرور، قبل از بازیابی متون مربوط می‌پردازد. ابتدا پژوهشگر سطح مطالعات را مشخص می‌کند. این مرحله به داوری درباره تعیین مطالعات مرتبط با نیازهای دانشی اختصاص دارد. داوری که نیازمند تدوین ملاک‌هایی برای گزینش و دسته‌بندی مطالعات است (اوکلی و اسپنجر، ۲۰۱۱).

الف: معیارهای ورود (Inclusion Criterion) به این پژوهش شامل موارد ذیل است:

- ۱- مقالات انتشار یافته در زمینه ظرفیت‌سازی نهادی در زمینه خط و مشی گذاری مشارکت شهروندی در حوزه محیط‌زیست
- ۲- تحقیقات بایستی داده‌ها و اطلاعات کافی را در ارتباط با اهداف پژوهش، گزارش کرده باشند، از این رو کفایت یک پژوهش جهت بررسی در این مقاله گزارش کدهای مرتبط با خط و مشی گذاری مشارکت شهروندی در حوزه محیط‌زیست است.
- ۳- تحقیقاتی که فرایند بررسی تخصصی را زیر نظر داوران متخصص طی می‌کنند و به صورت مقاله کامل از طریق برخط و یا به طور کامل چاپ شده، باشند.

ب: معیارهای خروج به این پژوهش شامل موارد ذیل است:

- ۱- پژوهش‌هایی که اطلاعات کافی در زمینه اهداف این تحقیق گزارش نداده بودند، به عبارت دیگر پژوهش‌هایی که صرفاً به بررسی ظرفیت‌سازی نهادی در زمینه خط و مشی گذاری مشارکت شهروندی در حوزه محیط‌زیست با سایر متغیرها به صورت کمی پرداخته بودند.
- ۲- پژوهش‌هایی که فاقد کیفیت لازم علمی بودند و در مجلات و کنفرانس‌های بی‌اعتبار انتشار یافته‌اند.
- ۳- مقالاتی که در بازه زمانی پژوهش قرار نگرفته باشند به عبارتی از سال ۲۰۱۵ میلادی به قبل چاپ شده و اطلاعات آن برای زمان حال مفید نبوده و قدیمی باشند.

گام سوم: جستجوی متون:

این مرحله به جستجوی منابع مربوط با نیاز اصلی پژوهش اختصاص دارد. از این رو ابتدا کلیه مقالات علمی معتبر از طریق جستجوی کلیدواژه‌های پژوهش از طریق پایگاه‌های اطلاعاتی داخلی از جمله؛ Google، Sid، Normagas، Magiram، پرتال جامع علوم انسانی، پژوهشگاه علوم و فناوری اطلاعات ایران (IRANDOC) و جویسگر فارسی علم نت و همچنین پایگاه‌های اطلاعاتی در خارج از جمله؛ Scopus، Emerald، Sage، Scientific Information Database، Science Direct، ProQuest، Springlink، Worldscientific، Taylor & Francis، Google Scholar و Eric، Wiley شناسایی شدند و با توجه به هدف تحقیق منابع مرتبط حفظ و منابع غیر مرتبط حذف شد. به منظور بالا بردن کیفیت کار، جستجوی مقالات توسط دو نفر که آشنایی کامل به روش‌های جستجو و منابع اطلاعاتی داشتند به صورت جداگانه انجام شد. از سوی دیگر سه نفر خبره در زمینه مسائل اجتماعی و شهروندی بر کلیه روند اجرای کار نظارت داشتند. همچنین این پژوهش با تکیه بر منابع داخلی و خارجی و بر پایه مقالات علمی - پژوهشی منتشر شده تدوین شد و انتخاب این دسته از منابع از این رو بوده که این مقالات فرایند بررسی تخصصی را زیر نظر داوران متخصص طی می‌کنند و این حاکی از اعتبار نتایج آن‌ها است.

گام چهارم: استخراج پژوهش‌ها و منابع داده

در این گام از یک فرم استاندارد استفاده شد، قسمت‌هایی که در فرم مورد نظر بود عبارت‌اند از: منبع (شامل نام مجله، عنوان مقاله و نویسنده)؛ هدف (هدف از مطالعه)؛ روش‌شناسی و نتایج کلی. برای انتخاب منابع مناسب کلیدواژه‌های مورد نظر در هر یک از پایگاه‌ها مورد جستجو قرار گرفت. لازم به ذکر است کل مقالات به دست آمده با در نظر گرفتن معیارهای ورود، ۱۹۰ مطالعه (فارسی و انگلیسی) بود که پس از بررسی تمامی آن‌ها و در نظر گرفتن معیارهای خروجی از منظر معیار محتوا و اعتبار نهایتاً نتایج استخراج شده از ۲۵ مطالعه مورد بررسی و تحلیل قرار گرفت. در ادامه در جدول ۳ به عنوان نمونه نحوه بررسی چند پایگاه اطلاعاتی و نحوه بررسی مقالات آورده شده است.

جدول ۳: نحوه جستجو و معیارهای ورود و خروج مطالعات

تعداد یافته نهایی	معیارهای خروج مطالعه	تعداد یافته اولیه	معیارهای ورود به مطالعه		استراتژی	پایگاه
			فیلتر مرحله اول	فیلتر مرحله دوم		
۲۵	نامرتبط از نظر محتوا	۱۸۲	Article text, Invalid article, Book chapter & Thesis	Article title, Abstract, Keywords /2016 to present	components of the Institutional capacity in the field of citizen participation policy in the field of environment	پایگاه‌های لاتین ، Scopus ، Emerald Sage ، Scientific Information Database ، Science Direct ، ProQuest ، Springlink
۰	نامرتبط از نظر محتوا	۷	متن مقاله ، مقاله بی‌اعتبار، فصل کتاب و پایان نامه	عنوان مقاله ، چکیده ، کلیدواژه‌ها / ۱۳۹۵ تاکنون	مؤلفه‌های ظرفیت‌سازی نهادی در زمینه خط و مشی گذاری مشارکت شهروندی در حوزه محیط‌زیست	پایگاه‌های داخلی (پرتابل جامع علوم انسانی، نورمگز، مگیران و ...)

گام پنجم: ارزیابی کیفیت

هر مطالعه‌ای که صورت می‌پذیرد، باید از اعتبار و عینیت قابل قبولی برخوردار باشد؛ مطالعات کیفی و سنتز پژوهی از این قاعده نیز مستثنا نیست. در این روش جستجوی جامع منجر به پیدا کردن بسیار زیادی از مطالعات مربوطه خواهند شد ولی از آنجایی که کلیه این مطالعات از کیفیت کافی و مناسبی برخوردار نمی‌باشند باید پیش از بررسی، منابع توسط معیارهای ورود و معیارهای خروج در نظر گرفته شده در پژوهش هر یک از مطالعات پیش از ورود به تحلیل با ابزار مناسب و از نظر معیارهای تعریف شده مورد بررسی قرار بگیرد و تنها مواردی که کیفیت لازم را دارند مورد تحلیل و بررسی قرار گیرند. در این پژوهش از چک لیستی که شامل معیارهای مختلف برای ارزیابی کیفیت بالا، متوسط و پائین هر یک از مطالعات اولیه است، استفاده شد. هدف از این امتیازدهی به مطالعات به صورت جداگانه، بالا بردن اعتبار مطالعه با ابزار مناسب چک‌لیست و خروج مطالعات با کیفیت پایین از فرایند پژوهش است. در جدول شماره ۴ نمونه‌ای از چک‌لیست ارزیابی از ۵ مورد از مطالعات بر اساس الگوی کارلسون و همکاران آورده شده است (کارلسون^۱ و همکاران، ۲۰۰۷).

جدول ۴: نمونه‌ای از چک‌لیست ارزیابی ۵ مطالعه بر اساس الگوی کارلسون و همکاران (۲۰۰۷)

ردیف	معیار	مطالعه ۱	مطالعه ۲	مطالعه ۳	مطالعه ۴	مطالعه ۵
۱	استراتژی نمونه‌گیری	✓	✓	✓	✓	✓
۲	روش گردآوری داده	✓	-	✓	✓	✓
۳	نحوه تجزیه و تحلیل داده‌ها	✓	-	✓	✓	✓
۴	تناسب طرح تحقیق باهدف تحقیق	✓	✓	✓	✓	✓
۵	بیان روشن یافته‌ها	✓	✓	✓	✓	✓
۶	توجه مناسب نتیجه تحقیق	-	-	✓	-	✓

۷	تجانس بین پارادایم‌های هدایت‌کننده پروژه تحقیقاتی با روش‌های انتخاب‌شده	✓	-	✓	✓
۸	درجه کیفیت (بالا، متوسط، پایین)	بالا	ضعیف	متوسط	بالا
۹	ملاحظات		نیازمند قضاوت توسط پژوهشگر سوم		

در این مرحله منابع استخراج‌شده حداقل توسط دو پژوهشگر به صورت مستقل مورد مطالعه و از نظر معیارهای بیان‌شده در جدول شماره ۴ مورد بررسی قرار گرفتند. در صورت رد شدن مطالعه‌ای، دلیل رد شدن آن ذکر می‌گردد و در صورت اختلاف نظر بین دو نفر پژوهشگر، نفر سوم به عنوان داور در نظر گرفته می‌شود.

در این بخش به فراخور هدف آن به مرحله ششم و هفتم مدل لی رایت و همکاران (۲۰۰۸) در پژوهش حاضر پرداخته می‌شود.

یافته‌ها

مرحله پنجم: پردازش، ترکیب و تفسیر در قالب فرآورده ملموس: با توجه به یافته‌های حاصل از پژوهش و ملاک قراردادن معیارهای اشاره‌شده، ابتدا کلیه مؤلفه‌ها و شاخص‌ها با انجام فرایند کدگذاری باز استخراج می‌شوند؛ در این راستا جدول شماره ۱ حاصل از یافته‌های پژوهشی مبتنی بر پژوهش‌های مرتبط در سه بخش پژوهشگران، سال انتشار و شاخص‌ها و مؤلفه‌های اشاره‌شده تدوین گردید و بر مبنای سال انتشار شماره گذاری گردید که در ادامه به آن پرداخته شده است.

جدول شماره ۱: شاخص‌ها و مؤلفه‌های الگوی ظرفیت‌سازی نهادی در زمینه خط و مشی گذاری مشارکت شهروندان در حوزه محیط‌زیست

ردیف	محقق / محققین	سال	مؤلفه‌های استخراج‌شده از پژوهش
۱	Keenan	۲۰۲۴	تسهیل‌گری عمومی و گسترش دامنه مشارکت شهروندی، استفاده از ظرفیت نهادهای بزرگ، توجه به جغرافیای سرزمینی در حوزه سیاست‌گذاری، در نظر گرفتن فرهنگ، زمینه و بافت اجتماعی در حوزه مدنظر، توجه به زمان، منابع و موقعیت‌های حرفه‌ای حوزه زیست‌محیطی، تعلق پذیری به حوزه محیطی
۲	Teladia & van der Windt	۲۰۲۴	به‌کارگیری خلاقیت و ابتکار محلی در راستای انتقال انرژی‌های پاک، مشارکت در طرح‌های جهانی و بوم‌شناختی مصرف انرژی، به اشتراک‌گذاری اطلاعات و حضور تعاونی‌های انرژی برای ایجاد محیط مشارکتی برای شهروندان، به‌کارگیری استراتژی‌های تعاملی، تقویت هنجارهای دموکراتیک زیست‌محیطی در راستای توسعه مشارکت شهری
۳	Lee-Geiller	۲۰۲۴	بررسی شرایط تکنولوژیکی، اجتماعی و نهادی در مشارکت الکترونیکی، تنوع‌بخشی به جمعیت و گروه‌های مشارکت‌کننده در سیاست‌گذاری‌های سازمانی، برنامه‌ریزی محله محور زیست‌محیطی، شفافیت بخشی به فعالیت نهادهای زیست‌محیطی آپکارچه‌سازی روابط میان قوانین، برنامه‌ها و سیاست‌های نهادی
۴	Canessa et al	۲۰۲۴	ارتقا اطلاعات، ارتباطات و رضایت از طراحی در حوزه شهروندی، افزایش درک اجتماعی و زیست‌محیطی شهروندان از محیط پیرامونی، ایجاد همسویی در منافع اجتماعی فردی در جهت ارتقا سلامت زیست‌محیطی
۵	Bondes, Kostka & Rabe	۲۰۲۴	زمینه‌سازی برای افزایش مشارکت زیست‌محیطی دیجیتال، کم کردن شکاف فرصت مشارکتی، سیستم حاکمیت محیطی از بالا به پایین، افزایش پاسخگویی و بهبود کارایی دولت در زمینه زیست‌محیطی، تسهیل چرخه مدیریت دانش زیست‌محیطی در سازمان‌های مردم‌نهاد، متجانس سازی بافت اجتماعی - زیست‌محیطی با نیازهای شهروندان
۶	Wang et al	۲۰۲۴	طراحی چارچوب مبتنی بر فرآیند برای ارزیابی اثرات زیست‌محیطی (PB-EIA)، شناسایی مشکل خط و مشی یکپارچه، ارزیابی اثرات زیست‌محیطی و ارزیابی مقرون‌به‌صرفه بودن در سیاست‌گذاری شهری، جبران نابرابری‌ها در فرصت‌های محیطی، تقویت هنجارهای دموکراتیک زیست‌محیطی
۷	Bellelli, Scarpa & Aftab	۲۰۲۳	خطرات اجتماعی و فرهنگی مشارکت، و مزایای تبادل دانش بر انتقال دانش را در ایجاد اعتماد و تعهد در میان شهروندان، اجرای طرح‌های مشارکتی بین سرمایه‌گذاران و شهرداری‌ها، در شناخت محصولات سازگار با محیط‌زیست، متجانس سازی بافت اجتماعی - زیست‌محیطی با نیازهای شهروندان

۸	Mutti et al	۲۰۲۳	به حداقل رساندن اجبار و تحمیل سیاست‌های زیست‌محیطی به شهروندان، اهدای بسته‌های زیست‌محیطی آگاه‌ساز، مذاکلات بازدارنده متنوع در نهادهای مؤثر در کاهش مخاطرات زیست‌محیطی، به‌کارگیری نهادهای سبز در سیستم دولتی و سیاست‌گذار، توجه به مخاطرات طبیعی و آگاهی مردمی
۹	Ahmad et al	۲۰۲۳	پیوند توسعه پایدار با نهادهای سازمانی، توجه به جنبه‌های جهانی حفظ و کنترل انرژی و کیفیت نهادی، اتحاد و انسجام بین‌المللی در حوزه زیست‌محیطی و ارائه کنوانسیون‌های جهانی در راستای حفظ کره زمین، تأکید بر مصرف سبز و فرهنگ مصرف، ایجاد اجتماعات و جامعه و گروه‌های مبتنی بر رعایت مسائل زیست‌محیطی
۱۰	Ramezani et al	۲۰۲۳	مشخص‌سازی نقش نهادها در آمایش سرزمینی، برنامه‌ریزی کاربردی و جامع افزایش مشارکت شهروندی، شناخت فرهنگ به‌عنوان شالوده نهادهای غیررسمی، مؤلفه‌های رسمی و غیررسمی تأثیرگذار در حوزه زیست‌محیطی، آماده‌سازی محیط و زیرساخت‌های فیزیکی شهری، در شناخت محصولات سازگار با محیط‌زیست، نظارت بر هزینه کرد بودجه و منابع مالی در سازمان‌های مرتبط
۱۱	Zhang et al	۲۰۲۳	استفاده از ظرفیت شبکه‌های اجتماعی در مشارکت کشاورزان و افراد دخیل در حوزه کشاورزی، افزایش کارایی جمعی با شبکه‌سازی بین شهروندان، خلاقیت بخشی به سازوکارهای اجرایی در راستای تأمین منافع جمعی شهروندان در حوزه سیاست‌گذاری، آشناسازی شهروندان با مقررات زیست‌محیطی، جبران نابرابری‌ها در فرصت‌های محیطی، وجود برنامه‌های زیست‌محیطی مشترک بین نهادهای مرتبط
۱۲	Zhang et al	۲۰۲۳	ایجاد یک استراتژی نظارتی مشترک را برای رسیدگی به مسائل زیست‌محیطی، توجه به ابزارهای سیاست‌انگیزی اقتصادی، تسهیل چرخه مدیریت دانش زیست‌محیطی در سازمان‌های مردم‌نهاد، در شناخت محصولات سازگار با محیط‌زیست، وجود برنامه‌های زیست‌محیطی مشترک بین نهادهای مرتبط
۱۳	Wang et al	۲۰۲۳	توجه به حاکمیت محیطی حیاتی در سازمان‌های مختلف، ایجاد فرصت‌های سیاسی برای افزایش تمایل به مشارکت عمومی در میان شهروندان، دستیابی به مشارکت پایدار و مؤثر، ایجاد روابط سودمند متقابل، ترویج سازمان‌های اجتماعی و تشویق شهروندان به مشارکت در مسائل زیست‌محیطی، شفافیت بخشی به فعالیت نهادهای زیست‌محیطی
۱۴	Wainaina, Truffer & Lüthi	۲۰۲۲	توجه به فرهنگ سبز سازمانی، اعتماد و اطمینان میان افراد، آگاهی محیطی افراد، ارزشیابی سالانه بر اساس معیارهای سبز، توسعه همفکری پیرامون موضوعات محیط‌زیستی، استفاده از شبکه‌سازی و رویکردهای مشارکتی در آموزش اصول سبز در نهادهای سازمانی، نظارت بر هزینه کرد بودجه و منابع مالی در سازمان‌های مرتبط
۱۵	Gamo & Park	۲۰۲۲	توجه به چالش‌های زیست‌محیطی، اجتماعی و اقتصادی فزاینده‌ی شهری در سیاست‌گذاری، استفاده از راه‌حل‌های مبتنی بر طبیعت در افزایش تاب‌آوری مناطق شهری، توجه به ایجاد سیاست‌های دفع مواد زائد به شیوه سبز در محیط شهری، مشارکت دهی بخش خصوصی در راستای تحقق درآمد پایدار، وجود برنامه‌های زیست‌محیطی مشترک بین نهادهای مرتبط
۱۶	Yeşiltaş, Gürlek & Kenar	۲۰۲۲	تأکید بر مصرف سبز و فرهنگ مصرف، ایجاد اجتماعات و جامعه و گروه‌های مبتنی بر رعایت مسائل زیست‌محیطی، توجه به اکوسیستم، توجه به تغییرات آب و هوایی، فرسایش خاک، کیفیت پایین هوا و آب غیر قابل شرب، توجه به بازیافت و چرخه طبیعت در سیاست‌گذاری، نظارت بر هزینه کرد بودجه و منابع مالی در سازمان‌های مرتبط
۱۷	Chu, Bian & Yang	۲۰۲۲	دموکراتیک‌سازی حاکمیت محیطی در زمینه خط و مشی‌های پیرامونی، توجه به حمایت از تأثیرگذاری شهروندان از طریق برنامه‌های نظرسنجی در فعالیت‌های زیست‌محیطی، عمومی‌سازی مشارکت و گسترش دامنه مشارکت دهی شهروندان، ارائه لوایح پیشگیری از تضاد و تعارض منافع سازمانی در زمینه مسائل زیست‌محیطی
۱۸	Nieto-Romero, Parra & Bock	۲۰۲۱	مشارکت استراتژیک در فرایندهای اجتماعی شهری، توجه به انگیزه بخشی به شهروندان، استفاده از روابط عاطفی و به‌کارگیری هوش هیجانی در حوزه محیط‌زیست و استفاده از انرژی‌های پاک، برجسته کردن مسئولیت دولت و دولت منطقه‌ای در به‌کارگیری نهادهای اجتماعی در زمینه‌های زیست‌محیطی، تدوین سند چشم‌انداز بر اساس ظرفیت‌های نهادی، ارائه لوایح پیشگیری از تضاد و تعارض منافع سازمانی در زمینه مسائل زیست‌محیطی
۱۹	Cicek et al	۲۰۲۱	ترویج استفاده از منابع انرژی تجدیدپذیر، افزایش مشارکت جمعی شهروندان، اجرای طرح‌های مشارکتی بین سرمایه‌گذاران و شهرداری‌ها، توجه به زیست‌بوم‌های شهری، تسهیل چرخه مدیریت دانش زیست‌محیطی در سازمان‌های مردم‌نهاد
۲۰	Agúndez et al	۲۰۲۱	تعهد به هم‌افزایی با سایر نهادها در اجرای سیاست‌های سبز، افزایش آگاهی با استفاده از فعالیت‌های جانبی، توجه به نگرش شهروندان و سپس اقدامات آن‌ها، نهادینه‌سازی فرهنگ مصرف سبز در ارکان سیستم‌ها و نهادهای دولتی، آشناسازی شهروندان با مقررات زیست‌محیطی، ارائه لوایح پیشگیری از تضاد و تعارض منافع سازمانی در زمینه مسائل زیست‌محیطی
۲۱	Sharma	۲۰۲۱	شناسایی تهدیدها، درک فرصت‌ها، حمایت از قوانین، تقویت حاکمیت قوانین، توسعه مشارکت‌های مردمی، گسترش همدلی، حفاظت از آب، مقابله با آلودگی هوا، مشارکت دهی بخش خصوصی در راستای تحقق درآمد پایدار، توجه به زیست‌بوم‌های شهری، تخصیص منابع به نهادهای مرتبط با اجرای برنامه‌های محافظت زیست‌محیطی
۲۲	De La Cruz et al	۲۰۲۰	هم‌راستاسازی سیاست‌های حفاظت زیست‌محیطی محلی، منطقه‌ای و جهانی، شرکت در مذاکرات سیاسی و امنیت محیطی، توجه به مدیریت اطلاعات از سازمان‌های مختلف و پایش آن‌ها در راستای دستیابی به نیازهای زیست‌محیطی شهروندان، تدوین سند چشم‌انداز بر اساس ظرفیت‌های نهادی
۲۳	Guridi, Pertuze & Potenhauer	۲۰۲۰	استفاده از سرمایه‌های نهادی، دانش، اقتصادی، زیرساختی و اجتماعی در راستای ارتقا آگاهی‌های زیست‌محیطی شهروندان، توجه به وابستگی‌ها و نابرابری‌های اجتماعی، تخصیص منابع به نهادهای مرتبط با اجرای برنامه‌های محافظت زیست‌محیطی، آشناسازی شهروندان با مقررات زیست‌محیطی
۲۴	Fan, Tang & Park	۲۰۱۹	نگرانی و موانع پیش رو موضوعات سبز، توجه به آموزش سبز به‌عنوان یک فرصت نه فشار زیست‌محیطی، به هم‌افزایی در عرصه‌های بین‌المللی، توجه به آگاهی، شایستگی، نگرش و ارزش‌های شهروندان از فعالیت‌های مؤثر در عرصه سبز، به‌روزرسانی مستمر سیاست‌ها متناسب با چالش‌های جدید زیست‌محیطی
۲۵	Angel	۲۰۱۵	پایش داده‌های زیست‌محیطی و گزارش دهی در میان نهادهای سازمانی، ارتقا دانش، شفافیت و اعتبار لازم برای همکاری دولت-ملت‌ها در مورد موضوعات محیطی، توجه به زیست‌بوم‌های شهری، تخصیص منابع به نهادهای مرتبط با اجرای برنامه‌های محافظت زیست‌محیطی، تدوین سند چشم‌انداز بر اساس ظرفیت‌های نهادی

ارائه یافته‌ها (سنتر بین مطالعه‌ای)

در این مرحله پژوهشگران باید آنچه در فرآیند فرا ترکیب کیفی ظاهر می‌شوند را ارائه کنند. برای ارائه مؤثر یافته‌ها باید مخاطبان مختلفی را مورد توجه قرارداد به اعتقاد اروین و همکاران (۲۰۱۱) در این مرحله محققین با استفاده از موارد بصری (نمودار، تصاویر و جداول) به ارائه یافته‌های خود می‌پردازند. ابتدا در قسمت فرآیند فرا ترکیب استخراج ویژگی‌ها، عناصر و مؤلفه‌های الگوهای بازاریابی سبز صورت گرفته به این شکل که ابتدا توصیفات کلیه مؤلفه‌ها از طریق فرآیند کدگذاری باز شناسایی می‌شود و سپس در قسمت فرآورده، از آنجا که هدف این بخش ترکیب کلیه یافته‌های علمی در یک موضوع خاص و رسیدن به یک انسجام واحد است به جمع‌بندی می‌پردازد. در بخش ارائه نتایج ترکیب ابتدا تحلیل کیفی کدهای باز در کنار هم قرار گرفته و با کدگذاری مجدد، موارد همپوشی و قرابت معنایی باهم ترکیب شده و مؤلفه‌ها (کدهای محوری) استخراج می‌شود. در ادامه برای دسته‌بندی کردن کلیه مؤلفه‌های الگوهای ظرفیت‌سازی نهادی در زمینه خط و مشی گذاری مشارکت شهروندان در حوزه محیط‌زیست بر اساس یک مفاهیم مشترک از طریق کدگذاری محوری ارائه شده است که منجر به شناسایی ۴ بُعد (کد منتخب) شد، که نتایج کدگذاری محوری و منتخب در جدول ۲ آورده شده است.

جدول ۲: ابعاد الگوی ظرفیت‌سازی نهادی در زمینه خط و مشی گذاری مشارکت شهروندان در حوزه محیط‌زیست

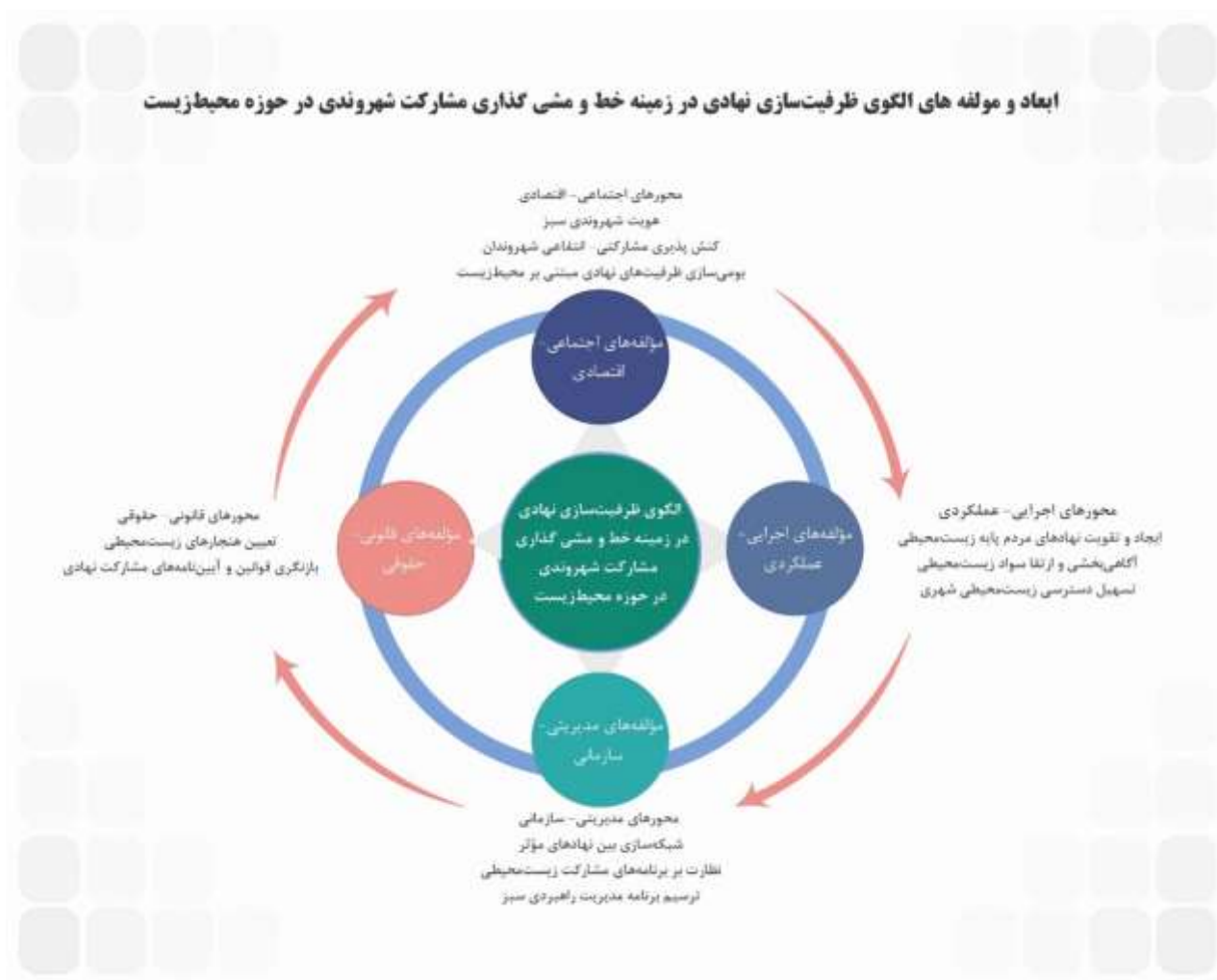
کد منتخب	کد محوری	کد باز	کد مقالات
مؤلفه‌های اجتماعی-اقتصادی	هویت شهروندی سبز	احساس تعلق به محیط پیرامونی شهری	[۱]، [۲۲]
		پذیرش تنوع اجتماعی در حوزه مشارکت شهروندی سبز	[۱]، [۵]، [۷]، [۱۲]، [۱۷]، [۲۰]، [۲۱]
		برخوردراری نهادهای شهری از توان سیاست‌گذاری در مسائل زیست محیطی	[۸]، [۱۱]، [۱۲]، [۱۵]، [۲۰]، [۲۲]
		فرهنگ ارزش‌مداری زیست محیطی شهروندان	[۱]، [۷]، [۱۴]
		اولویت منافع زیست محیطی بر منافع فردی	[۴]، [۱۱]، [۲۲]
	کنش‌پذیری مشارکتی-انتفاعی شهروندی	ارتباط مستمر شهروندان با نهادهای تأثیرگذار در حوزه شهری	[۴]، [۱۱]
		اجرای طرح‌های مشارکتی بین سرمایه‌گذاران و شهرداری‌ها	[۷]، [۱۹]
		صرفه‌جویی شهروندان در استفاده از منابع انرژی	[۵]، [۶]
		ارتقا جنبه‌های اقتصادی توجه به بازیافت برای شهروندان	[۴]، [۹]، [۱۶]
		ایجاد سازوکارهای بهره‌وری سالم از محیط‌زیست در کاهش هزینه‌های فردی	[۶]، [۱۰]، [۱۵]، [۲۰]، [۲۳]
بومی‌سازی ظرفیت‌های نهادی مبتنی بر محیط‌زیست	ایجاد ظرفیت در نهادهای شهری پیرامون طرح‌های اقتصادی زیست محیطی	[۱۵]، [۲۰]، [۲۳]	
	مشارکت دهی بخش خصوصی در راستای تحقق درآمد پایدار	[۱۵]، [۲۱]	
	توجه به زیست‌بوم‌های شهری و تمایز گذاری در بهره‌وری از آن‌ها در نهادهای مرتبط	[۱۹]، [۲۱]، [۲۵]	
	بررسی اکولوژیک مناطق شهری و استقرار نهادهای اجتماعی متناسب با حفظ بوم	[۵]، [۱۹]، [۲۰]	
	ایجاد نهادهای عمومی و مشارکت همگانی در حفظ گونه‌های زیست‌بوم	[۴]، [۸]، [۱۲]	
مؤلفه‌های اجرایی-عملگرایی	تخصیص منابع به نهادهای مرتبط با اجرای برنامه‌های محافظت زیست محیطی	[۲۱]، [۲۳]، [۲۵]	
	توجه به شرکت‌های دانش‌بنیان و ظرفیت‌های سبز	[۷]، [۲۳]، [۲۵]	
	تسهیل دسترسی مردم به حوزه‌های مشارکت شهروندی همچون سمن‌ها	[۶]، [۷]، [۲۰]	
	تسهیل چرخه مدیریت دانش زیست محیطی در سازمان‌های مردم‌نهاد	[۵]، [۱۲]، [۱۹]	
	توجه به مزیت‌های رقابتی پایدار و خلاقانه نهادهای مردم‌نهاد زیست محیطی	[۱]، [۵]، [۲۱]	
آگاهی‌بخشی و ارتقا سواد	توسعه دانش مصرف بهینه شهروندان	[۵]، [۱۷]، [۱۹]، [۲۱]	

[۷]، [۱۰]، [۱۲]	آگاهی‌بخشی در شناخت محصولات سازگار با محیط‌زیست	زیست محیطی و اکولوژیک شهروندان	
[۱۱]، [۲۱]، [۲۳]	آشناسازی شهروندان با مقررات زیست محیطی و شیوه مشارکت در حفظ محیط پیرامون		
[۸]، [۲۱]	درک مخاطرات طبیعی و راه‌های پیشگیری از آسیب‌پذیری در برابر آن‌ها		
[۵]، [۶]، [۱۵]	ایجاد فرصت‌های ارتقا سواد زیست محیطی با استفاده از ظرفیت‌سازی در سازمان‌ها		
[۷]، [۸]، [۱۳]، [۲۱]	ارتقا شناخت شهروندان نسبت به ظرفیت‌های زیست محیطی پیرامونی	تسهیل دسترسی زیست محیطی در حوزه شهری	
[۳]، [۸]، [۱۳]	برنامه‌ریزی محله محور زیست محیطی در راستای تسهیل دسترسی		
[۵]، [۷]	متجانس سازی بافت اجتماعی - زیست محیطی با نیازهای شهروندان		
[۸]، [۱۳]، [۲۱]	کاهش بروکراسی‌های اداری در طرح‌های زیست محیطی		
[۶]، [۱۱]	ایجاد تبعیض‌های مثبت برای جبران نابرابری‌ها در فرصت‌های محیطی	شبکه‌سازی بین نهادهای مؤثر	
[۱۱]، [۱۲]، [۱۵]	وجود برنامه‌های زیست محیطی مشترک بین نهادهای مرتبط		
[۶]، [۱۹]	ایجاد تشکل‌های بومی و محلی ظرفیت ساز در حوزه حفظ محیط‌زیست		
[۵]، [۱۱]، [۱۵]	هماهنگی نهادهای زیست محیطی با یکدیگر		
[۱۹]، [۲۵]	گفتمان سازی راهبردی توسعه شهری متناسب با زیست‌بوم	نظارت بر برنامه‌های مشارکت زیست محیطی	
[۳]، [۱۰]، [۲۰]	اعتمادسازی بیت نهادهای شهری و مردم		
[۱]، [۲]، [۲۸]	تنوع‌بخشی به ارزیابی برنامه‌های زیست محیطی		
[۱۰]، [۱۴]، [۱۶]	نظارت بر هزینه کرد بودجه و منابع مالی در سازمان‌های مرتبط		
[۷]، [۸]، [۱۴]، [۱۸]	بازنگری و بازآفرینی برنامه‌های مشارکتی	ترسیم برنامه مدیریت راهبردی سبز	
[۱۸]، [۲۲]، [۲۵]	تدوین سند چشم‌انداز میان‌مدت و بلندمدت با اتکا بر ظرفیت‌سازی نهادی		
[۱۸]، [۱۲]، [۲۵]	تفکر برنامه‌ای در خط و مشی‌گذاری شهروندی		
[۲]، [۲۵]	هدف‌گذاری در زمینه توانمندسازی سازمانی		
[۲]، [۸]، [۱۴]	انعطاف در ترسیم فرایندهای سازمانی مرتبط با حوزه محیط‌زیست	تعیین هنجارهای زیست محیطی	
[۲]، [۶]، [۸]	تصریح و تأکید مسئولیت نهادهای شهری در زمینه حفظ محیط‌زیست		
[۱۷]، [۱۸]	ارائه لوایح پیشگیری از تضاد و تعارض منافع سازمانی در زمینه مسائل زیست محیطی		
[۲]، [۲۵]	وجود سازوکارهای قانونی مشارکت انتفاعی شهروندان در حفظ محیط‌زیست		
[۳]، [۱۳]	شفافیت بخشی به فعالیت نهادهای زیست محیطی و پاسخگویی آن‌ها در قبال شهروندان	بازنگری قوانین و آیین‌نامه‌های مشارکت نهادی	
[۳]، [۷]، [۲۰]	یکپارچه‌سازی روابط میان قوانین، برنامه‌ها و سیاست‌های نهادی		
[۱۰]، [۲۰]، [۲۲]	طراحی قوانین و تصریح حدود وظایف نهادی		
[۲]، [۶]	تقویت هنجارهای دموکراتیک زیست محیطی در راستای توسعه مشارکت شهری		

مؤلفه‌های مدیریتی سازمانی

مؤلفه‌های قانونی - حقوقی

در ادامه مدل شماتیک برخاسته از نتایج سنتز پژوهی حاضر در شکل شماره ۱ ارائه گردید.

بحث و نتیجه گیری

امروزه تلاش های ظرفیت سازی در تمام سطوح اجتماعی، به عنوان سیاستی حیاتی و اجتناب ناپذیر برای آینده توسعه پایدار مورد دفاع و حمایت قرار گرفته است. از جمله ابعاد این ظرفیت سازی، توجه به آن در خط و مشی گذاری مشارکت شهروندی است که به طور خاص در این پژوهش با تمرکز بر موضوعات زیست محیطی به آن پرداخته شد. همان طور که در جدول ۲ به آن اشاره شده است با توجه به فرایند و فرآورده های سنتز پژوهی در یک نمای کلی ۴ مؤلفه منتخب مؤلفه های اجتماعی-اقتصادی، مؤلفه های مدیریتی-نهادی، مؤلفه های قانونی-حقوقی و مؤلفه های اجرایی- عملگردی دسته بندی گردید. که در ادامه به تشریح و تبیین این مؤلفه ها پرداخته می شود.

مؤلفه‌های اجتماعی - اقتصادی در ظرفیت‌سازی نهادی مشارکت شهروندی در حوزه محیط‌زیست به فعالیت‌های کنش‌گرایانه و مشارکتی مردم اشاره دارد که از جنبه جمعی و اقتصادی برایشان حائز اهمیت است. در این زمینه محورهای هویت شهروندی سبز، کنش‌پذیری مشارکتی - انتفاعی و بومی‌سازی ظرفیت‌های نهادی مبتنی بر محیط‌زیست به‌عنوان محورهای این کد منتخب احصا شدند. اهم یافته‌های مرتبط با این محورها در پژوهش حاضر، پذیرش تنوع اجتماعی در حوزه مشارکت شهروندی سبز، برخورداری نهادهای شهری از توان سیاست‌گذاری در مسائل زیست‌محیطی، ارتباط مستمر شهروندان با نهادهای تأثیرگذار در حوزه شهری، اجرای طرح‌های مشارکتی بین سرمایه‌گذاران و شهرداری‌ها، مشارکت دهی بخش خصوصی در راستای تحقق درآمد پایدار، ایجاد نهادهای عمومی و مشارکت همگانی در حفظ گونه‌های زیست‌بوم، تخصیص منابع به نهادهای مرتبط با اجرای برنامه‌های محافظت زیست‌محیطی بود. در تبیین نتایج و مؤلفه‌های مربوط به این محورها می‌توان به پژوهش دلوکروز و همکاران (۲۰۲۰) و کیاک و همکاران (۲۰۲۱) اشاره داشت که لزوم توجه به وظائف اجتماعی شهروندی و استفاده از ظرفیت نهادهای اجتماعی در جهت تفهیم و نهادینه‌سازی وظائف زیست‌محیطی شهروندان و همچنین زمینه‌سازی انتفاع شهروندان و بخش خصوصی از طرح‌های مشارکتی را به‌عنوان مؤثرترین مؤلفه‌های ظرفیت‌سازی سازمانی برای اجرای طرح‌های مردم‌پایه می‌داند، همسویی دارد.

مؤلفه‌های اجرائی - عملکردی با پرداختن به ظرفیت‌های اجرائی نهادی و کارکردهای آگاهی‌بخش و در دسترس سازمانی زمینه ارتقا مشارکت و دانش اجتماعی شهروندان در زمینه مسائل زیست‌محیطی را مورد توجه قرار داده است. محور ایجاد و تقویت نهادهای مردم‌پایه زیست‌محیطی با اشاره به شرکت‌های دانش‌بنیان و سمن‌های مؤثر در ارتقا ظرفیت‌های مردمی در سازمان‌ها است. محور آگاهی‌بخشی و ارتقا سواد زیست‌محیطی به توسعه دانش و شناخت طبیعت، پتانسیل‌ها و مخاطرات اشاره دارد و درک ابعاد ظرفیت‌سازی در این زمینه را شامل می‌شود. محور تسهیل دسترسی زیست‌محیطی در حوزه شهری با پرداختن به برنامه‌ریزی محله محور زیست‌محیطی در راستای تسهیل دسترسی، متجانس‌سازی بافت اجتماعی - زیست‌محیطی با نیازهای شهروندان، کاهش بروکراسی‌های اداری در طرح‌های زیست‌محیطی، زمینه دسترسی‌پذیری و افزایش مشارکت شهروندان با استفاده از ابعاد سازمانی را مدنظر قرار داد. مؤلفه‌های به‌دست‌آمده در این بخش از پژوهش با یافته‌های پژوهش چو، بیان و یانگ (۲۰۲۲)، گامو و پارک (۲۰۲۲) و ژانگ و همکاران (۲۰۲۳) از جهت توجه به ابعاد سازمان‌های مردم‌نهاد و اهمیت ظرفیت‌دانشی افراد در مشارکت و حفظ منابع زیست‌محیطی هماهنگی دارد.

مؤلفه‌های مدیریتی - سازمانی با اشاره به ابعاد مدیریتی و نظارت بر سازمان‌ها و شیوه‌های مؤثر هزینه کرد، و همچنین شبکه‌سازی بین نهادهای مؤثر و ترسیم برنامه مدیریت راهبردی، جنبه‌های مدیریت سازمانی را در ظرفیت‌سازی نهادی در حوزه مدنظر، مورد توجه قرار داده است. محور شبکه‌سازی بین نهادهای مؤثر با اشاره به ایجاد برنامه‌های مشترک بین نهادهای مرتبط و گفت‌وگوهای سازنده در زمینه مسائل زیست‌محیطی بین نهادها به هماهنگی و شبکه‌سازی که از وظائف مدیریتی در ظرفیت‌سازی است اشاره دارد. محور نظارت بر برنامه‌های مشارکت زیست‌محیطی با پرداختن به ابعاد نظارتی و بازخورد دهی در این زمینه که مشتمل بر برنامه‌ریزی، هزینه کرد و بازنگری فعالیت‌ها می‌شود، توجه دارد. محور ترسیم برنامه مدیریت راهبردی سبز به مؤلفه‌هایی همچون تدوین سند چشم‌انداز میان‌مدت و بلندمدت با اتکا بر ظرفیت‌سازی نهادی، تفکر برنامه‌ای در خط و مشی گذاری شهروندی، هدف‌گذاری در زمینه توانمندسازی سازمانی می‌پردازد. موتی و همکاران (۲۰۲۳)، وانگ و همکاران (۲۰۲۴) و کنان (۲۰۲۴) نیز با اشاره به ظرفیت برنامه‌ریزی راهبردی و مدیریت جریان مشارکت شهروندی در زمینه محیط‌زیست به‌عنوان محورهای مؤثر در زمینه ظرفیت‌سازی نهادی می‌پردازد.

مؤلفه‌های قانون - حقوقی نیز به تعیین و بازنگری هنجارها، آیین‌نامه‌ها و قوانین مشارکت نهادی برای دستیابی به رویه واحد و منسجم برای فعالیت در زمینه مشارکت شهروندان در برنامه‌های سبز اشاره دارد. در این زمینه محور تعیین هنجارهای زیست‌محیطی با تصریح و تأکید مسئولیت نهادهای شهری در زمینه حفظ محیط‌زیست، ارائه لوایح پیشگیری از تضاد و تعارض منافع سازمانی در زمینه مسائل زیست‌محیطی، وجود سازوکارهای قانونی مشارکت انتفاعی شهروندان در حفظ محیط‌زیست با نتایج پژوهش‌های گامو و پارک (۲۰۲۲) و وانگ و همکاران (۲۰۲۳) از جهت توجه به ظرفیت‌های قانون‌گذاری و ایجاد مکانیسم‌های مشارکتی همخوانی دارد. محور بازنگری در قوانین و آیین‌نامه‌ها به یکپارچه‌سازی روابط میان قوانین، برنامه‌ها و سیاست‌های نهادی، تقویت هنجارهای دموکراتیک زیست‌محیطی در راستای توسعه مشارکت شهری اشاره دارد که سبب‌ساز بازنگری در قوانین و آیین‌نامه‌ها به شکل مؤثر و در راستای اهداف مدنظر می‌گردد.

توجه به مشارکت شهروندان در زمینه حفظ محیط‌زیست از جمله مهم‌ترین اهداف اجتماعی در تمام کشورها است. از این رو در این پژوهش بر آن شدیم با استفاده از مرور پیشینه پژوهشی به طراحی الگوی ظرفیت‌سازی نهادی در زمینه خط و مشی گذاری مشارکت شهروندی در حوزه محیط‌زیست بپردازیم. با توجه به یافته‌ها پیشنهادهای ذیل ارائه می‌شود:

- با توجه به نقش هویت شهروندی سبز در الگوسازی مشارکت شهروندی در حوزه محیط زیست از این رو پیشنهاد می‌شود نهادهای متولی آموزش چون نظام آموزش و پرورش، آموزش عالی و رسانه‌ها در زمینه هویت شهروندی تلاش کنند.
- با توجه به نقش کنش‌پذیری مشارکتی انتفاعی شهروندی در حوزه محیط زیست از این رو پیشنهاد می‌شود به اجرای طرح‌های مشارکتی بین سرمایه‌گذاران و شهرداری‌ها توجه گردد.
- با توجه به مؤلفه‌های بُعد مدیریتی-سازمانی توجه به شبکه‌سازی بین نهادهای متولی حفظ محیط زیست و نظارت مشارکتی بر برنامه‌های زیست محیطی باید مورد توجه قرار گیرد.
- با توجه به مؤلفه‌های بُعد قانونی - محیطی و وجود چالش‌های موجود در قوانین و آیین‌نامه‌ها، پیشنهاد می‌شود به بازنگری قوانین و آیین‌نامه‌های مشارکت نهادی توجه کند.

منابع

- آفاعلیخانی، زینب و برک پور، ناصر (۱۳۹۰). مقایسه ظرفیت‌های اجتماعی و نهادی توسعه پایدار در شهرهای کرج و قزوین. فصلنامه مطالعات شهری، ۱(۴)، ۸۱-۹۴.
- آقامیری، حمیده سادات (۱۴۰۰). جایگاه مشارکت شهروندی در اقتصاد سبز شهری با تأکید بر امنیت غذایی (مطالعه موردی: منطقه ۴ شهرداری تهران). توسعه پایدار محیط جغرافیایی، ۳(۴)، ۱۴۲-۱۵۵.
- پاکرو، نازی و ستارزاده، داریوش (۱۴۰۱). بررسی مؤلفه‌های مؤثر در چالش‌های نهادی مشارکت شهروندی در بازآفرینی پایدار شهری مطالعه موردی: شهر تبریز. نشریه تحقیقات کاربردی علوم جغرافیایی، ۲۲(۶۵): ۷۹-۱۰۱
- رضوانی، محمدرضا (۱۳۹۰). مفاهیم و اصطلاحات برنامه‌ریزی و توسعه روستایی، انتشارات جهاد دانشگاهی: تهران
- رنجبران، اکرم (۱۴۰۰). مروری بر مدیریت بازاریابی سبز: یک رویکرد ابعادی. دوماهنامه نگرش‌های نوین مدیریت بازرگانی، ۲(۳)، ۱-۲۱.
- فتحی، سروش (۱۳۹۳). عوامل مؤثر بر مشارکت شهروندان در مدیریت و توسعه فضاهای شهری تهران، فصلنامه مطالعات جامعه شناختی شهری، ۴(۱۰)، ۱۴۳. www.magiran.com/p/1273562
- کریمی، فروغ و امیری، محمدجواد (۱۴۰۱). بررسی رابطه آموزش محیط‌زیست و مشارکت شهروندی در راستای ارتقاء کیفیت محیط‌زیستی شهرها، چهارمین کنفرانس ملی مهندسی و مدیریت محیط‌زیست، قائم شهر
- لاله پور، منیژه (۱۳۹۶). تحلیلی بر ظرفیت نهادی- مدیریتی فضاهای شهری در ارتباط با مشارکت شهروندان در اداره شهرها (مطالعه موردی: منطقه ۸ شهر تبریز)، نشریه جغرافیا و توسعه، ۱۵(۴۹)، ۵۹-۸۰
- Agúndez, J. A. P., Raux, P., Pak, M. V., Cavallo, M., & Lancelot, L. (2022). Top-level institutional policies and their implementation at regional level- A difficult equation. The example of the social acceptability of aquaculture development in Malaga, Spain. *Aquaculture Reports*, 25, 101227.
- Ahmad, M., Peng, T., Awan, A., & Ahmed, Z. (2023). Policy framework considering resource curse, renewable energy transition, and institutional issues: Fostering sustainable development and sustainable natural resource consumption practices. *Resources Policy*, 86, 104173.
- Angel, H. (2015). Measuring policy analytical capacity for the environment: A case for engaging new actors. *Policy and Society*, 34(3-4), 197-208.
- Bellelli, F. S., Scarpa, R., & Aftab, A. (2023). An empirical analysis of participation in international environmental agreements. *Journal of Environmental Economics and Management*, 118, 102783.
- Bondes, M., Kostka, G., & Rabe, W. (2024). ICT-based environmental participation in China: Same, same but digital?. *Environmental Science & Policy*, 154, 103688.
- Canessa, C., Ait-Sidhoum, A., Wunder, S., & Sauer, J. (2024). What matters most in determining European farmers' participation in agri-environmental measures? A systematic review of the quantitative literature. *Land Use Policy*, 140, 107094.
- Chu, Z., Bian, C., & Yang, J. (2022). How can public participation improve environmental governance in China? A policy simulation approach with multi-player evolutionary game. *Environmental Impact Assessment Review*, 95, 106782.
- Cicek, A., Güzel, S., Erdinc, O., & Catalao, J. P. (2021). Comprehensive survey on support policies and optimal market participation of renewable energy. *Electric Power Systems Research*, 201, 107522.

- De La Cruz, P., Acosta, L. E., Mendoza, D., Baltazar, E. B., Ibarra, A. M. A., & Lugo, E. I. E. (2020). Indicators of well-being among indigenous peoples of the Colombian Amazon: Tensions between participation in public policy making and autonomy. *Environmental and Sustainability Indicators*, 7, 100044.
- El-Kassar, A. N., & Singh, S. K. (2019). Green innovation and organizational performance: The influence of big data and the moderating role of management commitment and HR practices. *Technological forecasting and social change*, 144, 483-498.
- Fan, Y., Tang, Z., & Park, S. C. (2019). Effects of community perceptions and institutional capacity on smallholder farmers' responses to water scarcity: Evidence from arid northwestern China. *Sustainability*, 11(2), 483.
- Gamo, B. R., & Park, D. B. (2022). Community capacity influencing community participation: Evidence from Ethiopia. *World Development Perspectives*, 27, 100448.
- Guridi, J. A., Pertuze, J. A., & Pfothenauer, S. M. (2020). Natural laboratories as policy instruments for technological learning and institutional capacity building: The case of Chile's astronomy cluster. *Research policy*, 49(2), 103899.
- Jeronen, E. (2020). Sustainable development. In *Encyclopedia of Sustainable Management* (pp. 1-7). Cham: Springer International Publishing.
- Keenan, K. (2024). The transportation policy elite and their ladder of citizen participation: Problems and prospects around communication methods in New Jersey. *Cities*, 145, 104732.
- Lee-Geiller, S. (2024). Technology married to good governance and diversity: Explaining e-participation preparedness in government. *Technological Forecasting and Social Change*, 201, 123218.
- Li, W., Wright, P. M., Rukavina, P. B., & Pickering, M. (2008). Measuring students' perceptions of personal and social responsibility and the relationship to intrinsic motivation in urban physical education. *Journal of teaching in Physical Education*, 27(2), 167-178.
- Mahmoud, T. O. (2018). Impact of green marketing mix on purchase intention. *International Journal of Advanced and applied sciences*, 5(2), 127-135.
- Mehraj, D., & Qureshi, I. H. (2020). Determinants of green marketing mix in developing economies: Conceptualisation and scale validation approach. *Business Strategy & Development*, 3(4), 522-530.
- Mutti, S. M., Jourdain, D., Karuaihe, S. T., Lundhede, T. H., & Mungatana, E. D. (2023). Policies to reduce local participation in illegal hunting: The case of Kafue National Park in Zambia. *Ecological Economics*, 207, 107762.
- Nieto-Romero, M., Parra, C., & Bock, B. (2021). Re-building historical commons: How formal institutions affect participation in community forests in Galicia, Spain. *Ecological Economics*, 188, 107112.
- Okoli, C., & Schabram, K. (2015). A guide to conducting a systematic literature review of information systems research.
- Pandeya, G. P., & Shrestha, S. K. (2016). Does citizen participation improve local planning? An empirical analysis of stakeholders' perceptions in Nepal. *Journal of South Asian Development*, 11(3), 276-304.
- Ramezani, S., Nastaran, M., Nooraie, H., & Otsuki, K. (2023). The role of the institutional environment in land use planning in Iran: A conceptual framework. *Land Use Policy*, 135, 106942.
- Sharma, A. P. (2021). Consumers' purchase behaviour and green marketing: A synthesis, review and agenda. *International Journal of Consumer Studies*, 45(6), 1217-1238.
- Teladia, A., & van der Windt, H. (2024). Citizen participation gaps and challenges in the heating transition: Learning from Dutch community initiatives. *Renewable and Sustainable Energy Reviews*, 189, 113975.
- Vilkaite-Vaitone, N., & Skackauskiene, I. (2020). Factors affecting implementation of green marketing orientation. In *SHS Web of Conferences* (Vol. 74, p. 01036). EDP Sciences.
- Wainaina, G. K., Truffer, B., & Lüthi, C. (2022). The role of institutional logics during participation in urban processes and projects: Insights from a comparative analysis of upgrading fifteen informal settlements in Kenya. *Cities*, 128, 103799.
- Wang, Y., Zhang, R., Zhao, Y., & Li, C. (2023). A public participation approach in the environmental governance of industrial parks. *Environmental Impact Assessment Review*, 101, 107131.
- Wang, Z., Xie, D., Yang, Y., & Liu, Y. (2024). A process-based evaluation framework for environmental impacts of policy making. *Environmental Impact Assessment Review*, 104, 107351.
- Yeşiltaş, M., Gürlek, M., & Kenar, G. (2022). Organizational green culture and green employee behavior: Differences between green and non-green hotels. *Journal of Cleaner Production*, 343, 131051.
- Zhang, Y., Hu, N., Yao, L., Zhu, Y., & Ma, Y. (2023). The role of social network embeddedness and collective efficacy in encouraging farmers' participation in water environmental management. *Journal of Environmental Management*, 340, 117959.
- Zhang, Z., Liu, Q., Chen, Y., Shao, S., & Tang, Y. (2023). The evolution of central environmental protection inspection policy attention in China: An investigation based on inspection reports. *Chinese Journal of Population, Resources and Environment*, 21(4), 203-211.